

ρούς, από τρεῖς μεγάλους διδασκάλους: από τὸν Οὐγγώ, τὸ Λεκόντ Δελίλ, καὶ τὸ Σουλλῦ Προυντώμ. Μακάρι νὰ εἶμουν ὁ ὑποταχτικὸς τέτοιων μεγάλων διδασκάλων· χαρὰ μου καὶ καμὰρι μου θὰ τὸ θεωροῦσα. Καὶ δὲν τὸ παραξενεύομαι· θαρρῶ πῶς εἶμι κάπως ἐπηρεασμένος ἀπὸ κείνους γιὰ τὸν ἀγάπησα πῶς πολὺ ἀπὸ ἄλλους καὶ δὲ θὰ εἶδεν ἄσκημα ὁ φίλος μου ὁ κριτικὸς. Μόνο πῶς δὲν εἶναι αὐτοὶ μονάχα ποῦ μ' ἐπηρεάζουν καὶ μοῦ ξυπνᾶν τὸ νοῦ καὶ μοῦ κινοῦν τὸ χέρι· μαζί μ' αὐτοὺς κι ἄλλοι δέκα, κι ἄλλοι εἴκοσι ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι, στενές μου γνωριμιές, κι ἄλλαις ἀλαργινές, πράγματα καὶ φαντάσματα, πολὺ πῶς μεγαλήτεροί μου, καὶ πολὺ πῶς μικροὶ στὰ χρόνια ἀπὸ μένα, καὶ μπορεῖ καὶ στὴν ἀξίαν ἀκόμα. Ἐκεῖνοι πρὸ πάντων ποῦ κάνουν τὰ ποιήματά τους σὰ συμφωνίες πλασμένες γιὰ νὰ τίς ἐκτελοῦν πολυόργανες ὀρχήστρες. "Ὅλοι ὅσοι νομίζουν πῶς ἡ ποιητικὴ τέχνη ὅμοια μπορεῖ νὰ δουλέψῃ γιὰ ὅλες τίς ἰδέες καὶ γιὰ ὅλους τοὺς καιμούς, χωρὶς νὰ χάσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ φυσικὸ της. Δάσκαλοί μου ἓνα πλῆθος· κι ἀπ' ὅλους θὰ δανείστηκα κάτι. Νὰ δανεῖζεται κανεὶς ὅταν ἔχῃ κάποιον δικὰ του κεφάλαια, κι ὅταν μπορῇ νὰ τὸ μεταχειρίζεται, καθὼς τοῦ πρέπει, τὸ δάνεισμα, καθὼς λέει ὁ Σέλλεϋ πῶς ἔκανε ὁ Βιργίλιος, ὁ μεγαλοφάνταστος ληστής τοῦ Ὀμήρου. Καὶ τί ὠραία ποῦ τὸ λέει κάπου ὁ ἴδιος πάλι ὁ μέγας ποιητὴς τῆς «Ἑλλάδας», μεγαλοφάνταστος ληστής κ' ἐκεῖνος τοῦ Αἰσχύλου: «Ὁ ποιητὴς παίρνει ὅλα τὰ χρώματα... ὡς καὶ τῶν ξερόφυλλων τὸ χρῶμα ποῦ περνᾷ ἀπὸ μέσῃ τους.»

Κωστής Παλαμῆς

ΟΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

(Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν μελέτη τοῦ Ἑνθίου Φέρον)

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον τεῦχος)

Εὐκολώτερον ἴστω νὰ ξεχωρισθῇ τοῦλάχιστον γιὰ μερικές ποικιλίες της, λιγώτερο συχνές ἀπὸ ὅσοι πιστεύεται, ἀλλὰ φανερώτερες ἀκόμη καὶ στὸ ἀδέξιο μάτι—εἶνε ἡ μορφή τοῦ παράφρονος ἐγκληματίου.

Ἀλήθεια εἶνε ποῦ — ὅπως συχνά, στοὺς κανονικοὺς ἀνθρώπους ὑπάρχει καὶ κάποιον τρέλλα — καὶ στοὺς ἐκ γενετῆς ἐγκληματίαις, περισσότερο σ' αὐτοὺς, καὶ κάτι λιγώτερο σ' ὅλες τίς ἄλλες μορφές ἀνωμάτων, πάντοτε ὑπάρχει ἓνα μέρος ἐγκεφαλικῆς καθολογίας ἐπὶ πλέον τῆς ἠθικῆς· καθότι ἐγκλημα καὶ τρέλλα εἶνε δύο κλάδοι τοῦ ἴδιου ἐκείνου κορμοῦ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐκφυλισμοῦ, ἀπ' ὅπου προ-

βάλλουν ακόμα και η αυτοκτονία και η πορνεία εξ αιτίας συμφυούς κλίσεως και η νευρώσεις και η ψυχώσεις κάθε διαφορετικής επονομασίας και διαφορετικού μαρτυρίου.

Αλλά για παράφρονα έγκληματία έννοούμε, σέ ειδικό τρόπο, εκείνον που στην έγκληματική νευρώσει ένώνει μια καλή ώρισμένη μορφή φρενοβλαθείας.

Παράφρων έγκληματίας, που εμπορεί να παρουσιάση δύο κύριες ποικιλίες, από τη θέση που εξετάζουμε έμεις την αποτύπωσί του στην κοινή συνείδησι και του κοινού και των καλλιτεχνών.

Η μία σχεδόν μοναδικώς παρούσα στην σκέψι και στην φαντασία των απείρων, όταν γίνεται λόγος για τρέλλα: δηλαδή η ο άνθρωπος ο βασανισμένος από το όρμητικό και ασυνάρτητο πλάνεμα των πράξεων και των λόγων η ο έξω από τα όρια του ανθρωπισμού βαλμένος άνθρωπος από τη βλακεία η από την ασυνείδητη έκστασι. Απλές και κλασικές μορφές φρενοβλαθείας, που οι άνειξεροί, με την τόγα η χωρίς, θα ήθελαν να ιδούν πάντα στα δικαστήρια, για να παραδεχθούν την παρουσία ενός παράφρονος έγκληματίου: ένω στην πραγματικότητα είνε, όπως όλοι οι φανεροί και τέλειοι τύποι, σπανιώτερες ανάμεσα στις άτε-εύτητες και άμβλετες ποικιλίες των ζωτικών εκδηλώσεων και παρεκκλίσεων.

Η άλλη ποικιλία παράφρονος έγκληματίου, πολύ λιγώτερο ακριβής, εξ αιτίας που είνε πρωτόμορφος και άπατηλή—καθότι και η τρέλλα, όπως και το έγκλημα, ακολουθεί την εξέλιξι του πολιτισμού από τις μυικές μορφές στις πνευματικές—η άλλη ποικιλία, με τις πολυαριθμώτατες αποχρώσεις, είνε εκείνη του έγκληματίου που παρουσιάζει μιάν από τις λιγώτερο όμοιοπληθείς μορφές διανοητικής και ήθικης ανισορροπίας η παρεκκλίσεως η βλάβης, η οποία, άγνωστη και στον ίδιον άρρωστο και στην οικογένειά του — για την έλλειψι από δύσκολες ψυχιατρικές γνώσεις—άγνωεΐται συχνότατα και στα δικαστήρια η στις κρίσεις της δημοσίας γνώμης εξ αιτίας του μικροτέρου ξεχωρισμού από την μέση ανθρωπίνη φυσιγνωμία του τύπου αυτού, του οποίου η ανήθικες η έγκληματικές πράξεις αποδίδονται όχι στον έκφυλισμό αλλά στο «πταΐσμα» και στη «διαστροφή» του άτομου.

Παράφρων έγκληματίας, που στην μιάν η στην άλλη ποικιλία εμπορεί να υπερισχύη σ' αυτόν η άταξία των διανοητικών δυνάμεων η άντ' αυτού εκείνη των ήθικων κλίσεων: στην οποία τελευταία περίπτωσηι έπαληθεύει εκείνη, που ο Βέργας, στην περίφημη δίκη Άνιολέττι, με μια φράσι όλίγο σοφιστική, άλλ' άρεκτά ακριβή ώνόμασε «κρίνουσαν παραφροσύνην» (pazzia ragionante): στην οποία πραγματικώς και η λογική και ο συλλογισμός είνε τουλάχιστον στις επιφανικές τους μορφές, άρεκτά κανονικά και άκέραια εμπρός στην βαθύτερη άρρώστεια των αισθημάτων και των παθών.

Είνε φυσικό που η τέχνη όλιγον εμπορούσε να έντχοληθη για τον παρά-

φρονά αὐτὸν ἐγκληματία. Καθότι ἢ πρόκειται γιὰ τὶς ποικιλίες ἐκεῖνες διαυγοῦς τρέλλας, ποῦ πᾶντα ὀφείλονται σὲ μιὰ συμφορῇ μορφή ἐκφυλισμοῦ λιγώτερο ἢ περισσότερο ἐκτρομακτικῇ καὶ τότε—ἐπειδὴ μόνο στὰ τελευταῖα ἔτη ἡ ψυχιατρικὴ ἐπιστήμη, γονιμοποιῶντας τὴν ἰδιοφυῆ θεωρίαν τοῦ Μορέλ γιὰ τὸν ἀνθρώπινον ἐκφυλισμό, ἔδωσε πλήρεις καὶ ἀκριβεῖς περιγραφὰς—ἡ τέχνη, μὲ μόνη τὴ βοήθεια τῶν κοινῶν ἐντυπώσεων, δὲν εἰμποροῦσε νὰ ζεσηκώσῃ, ἀνάμεσα στὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀρκετὰ κανονικά, τὴν βλαθεΐαν, τὴν ἐνδόμυχη παθολογικὴ σύστασι, παραμελῶντας ἔτσι νὰ ἐκμεταλλευθῇ μιὰν ἀντίθεσι ποῦ τόσο θὰ ἐπροσφέρετο στὸ ὑψηλὸ καὶ εὐγλωττο ἔργον τῆς καλλιτεχνικῆς ἀναπαρστάσεως.

Ἡ, πρόκειται γιὰ μιὰ συνήθη καὶ χυδαία ποικιλίαν φανερῆς τρέλλας καὶ τότε ἡ τέχνη δὲν εἰμποροῦσε ὡς τῶρα παρὰ λίγο νὰ ἐνδιαφερθῇ, καθότι ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἐκτροχιασμένην ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ὄνειροπλανήματα (illusioni spiritualistiche) τῆς ἀπαιτουμένης ἐλευθέρως θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου κοινὴ συνειδήσι, εἶνε παραδεγμένον ὅτι ἡ τρέλλα εἶνε μιὰ ἀρρώστεια καὶ μιὰ «συμφορὰ» (πρᾶγμα ποῦ ἄλλωστε δὲν εἶχε νοηθῆ ἕως εἰς τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ αἰῶνος μας) καὶ τὸ ἐγκλημα ἀπεναντίας εἶνε ἓνα «πταίσμα», ἡ μορφή τοῦ παράφρονος ἐγκληματίου ἔφερεν καὶ φέρνει μαζὺ τῆς στὴν κοινὴ αἴσθησι, μιὰ ζωντανὴ ἀντίφασιν—καθότι, λέγεται, ἂν εἶνε παράφρων δὲν εἶνε ἐγκληματίας—ποῦ ἦταν προωρισμένη νὰ παραλύσῃ στὶς περσότερες περιστάσεις, κάθε καλλιτεχνικὴ δημιουργία.

Καὶ νὰ γιὰτὶ στὶς αἰσθητικὰς ἀναπαρστάσεις ὁ παράφρων ἐγκληματίας—ἂν ἐξαίρεση κανεῖς τὸν Ἀμλέτο τοῦ Σαίξπηρ—εἶνε ἀπὸ τοὺς λιγώτερο συχνούς καὶ μικροτέρας σημασίας, ἐπειδὴ ὁ τύπος, ξεφεύγει ἀπὸ τὸ ἀπασχολημένο μάτι τοῦ καλλιτέχνου ἢ καταντᾷ τὶς περσότερες φορές μιὰ ἀξιολύπητη μορφή ἐνὸς ἀσυνειδήτου φρενοβλαβοῦς, ποῦ στὸ σχέδιον τοῦ μυθιστορήματος καὶ τοῦ δράματος ἐκτελεῖ κάποια πρᾶξι, λιγώτερο ἢ περσότερο ἀλλόκοτη.

*
* *

Ἄλλο τόσο σπάνια στὴν τέχνη—ἐκτὸς στὰ μυθιστορήματα ἢ δράματα ποῦ τυχὸν ἔχουν γιὰ κύριον ὕλικόν καὶ χαρακτηριστικόν τὴν παρατήρησι καὶ τὴν ἀναπαράστασι τοῦ ἐγκληματικοῦ κόσμου—εἶνε ἡ μορφή τοῦ ἐγκληματίου ἐξ ἀποκτηθείσης ἕξεως. Τύπος ἀλήθεια ἀντικαισθητικός, γιὰτὶ ἀρχίζει μὲ τὸ νὰ εἶνε ἓνας τιποτένιος ἐγκληματίας ἐκ περιστάσεως, ἓνα μικρόβιον τοῦ ἐγκληματικοῦ κόσμου—ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν ἡλικίαν του, τὸ συχνότερον, παιδικὴ ἐξ αἰτίας ποῦ τὸν ἐγκαταλείπουν οἱ ἄθλιοι γονεῖς ἢ τὸ παρακινεῖ στὸ κακὸ τὸ συμφέρον του ἢ καὶ τὸ συμφέρον ἐργολᾶτων ἀθλιωτέρων ἀκόμη, ποῦ ζοῦν ἀπὸ τοὺς μικροὺς ζήτιάνους—δυστυχισμένους νεοσυλλέκτους τῆς στρατιᾶς τῶν κλεπτῶν ἐπιθετικῶν καὶ μαστρωπῶν καὶ ἀλκοολικῶν ποῦ πληθαίνουν καὶ τρέφονται στὰ μεγάλα πολιτι-

σμένα κέντρα.

Καί ὕστερα ἀπ' αὐτῆ τῆ δοκιμῆ καὶ μαθητεία, ἡ φυλακὴ σὲ ὀλιγόχρονες δόσεις, ποῦ κοστίζουν τόσον ὅσον εἶνε ἀνόητες καὶ ὅσον διαφθείρουν, ὕστερα ἡ ἐπαγρύπνησις τῆς ἀστυνομίας, ποῦ κατανατᾷ τις περισσότερες φορές ἕνας διωγμὸς ποῦ καταστρέφει τοὺς λιγώτερο κακοὺς, χωρὶς νὰ χαλινώνῃ τοὺς περισσότερο διεφθαρμένους, τελειώνουν στὸ νὰ συμπληρώσουν τὴ μορφή αὐτῶν τῶν ἀναυαγῶν τῆς κοινωνίας» ποῦ σέρνουν ὕστερα τὴν ὑπαρξί τους ἀνάμεσα σὲ μιὰ σάπια καὶ χρονικὴ διαδοχὴ μετριῶν ἐγκλημάτων καὶ ἀνεπανορθῶτων ὑποτροπῶν — προῖόν πολὺ περισσότερο τοῦ κοινωνικοῦ ἐκφυλισμοῦ παρὰ τῆς ἀτομικῆς παθολογίας.

Ἄνοῦσιες μορφές ἐγκληματιῶν, ποῦ σπανίως ἐκτελοῦν κάποιαν ἐξαιρετικὴ ἀισχύρητῃ ἢ ἀγριότητῃ, ἱκανὴ νὰ στρέψῃ ἐπάνω τους τὴν προσοχὴ τοῦ κόσμου, καὶ γι' αὐτό, ἔρποντας μέσθ στὸν ἀξεχώριστο σκωληκῶνα τῶν μεγάλων κέντρων πολιτισμοῦ καὶ ἀθλιότητος δὲν ἐλκύουν τὴν φαντασίαν τοῦ καλλιτέχνη, παρὰ μόνον ὅταν αὐτὸς βάλῃ γιὰ σκοπὸ καὶ πρόθεσι, σὲ εἰδικὸ τρόπο, νὰ ἀναπαρστήσῃ τὸν κόσμον αὐτὸν χαμηλῆς ἐγκληματικότητος, ἢ ὡς ἕνα ὄργανικὸ μέρος τῆς πολιτισμένης κοινωνίας ἢ ὡς ἕνα πραγματικὸ πλαίσιο σὲ κάποια κυρία «ροκαμβολικὴ μορφή» περισσότερο ἢ λιγώτερο ῥομαντικὴ ἢ κατὰ συνθήκην.

*
* *

Τὸ συχνότερο καλλιτεχνικὸ ὑλικὸ τὸ προμηθεύουν οἱ δύο ἄλλοι ἐγκληματικοὶ τύποι, τοῦ ἐγκληματιοῦ ἐξ ὀρμῆς πάθους καὶ τοῦ ἐγκληματιοῦ ἐκ περιστάσεως.

Ὁ ἐγκληματίας, ποῦ εἶνε ἐπάνω κάτω ἕνας κανονικὸς ἄνθρωπος — δηλαδὴ, μὲ ὄργανικὲς καὶ ψυχικὲς ἀκανονισίεις καὶ αὐτὸς, ἀλλὰ πολὺ λιγώτερο συχνὲς παρὰ στοὺς ἄλλους ἐγκληματικούς—καὶ διότι ὁ τέλει κανονικὸς ἄνθρωπος δὲν ὑπάρχει οὔτε στὸν φυσιολογικὸ ὄργανισμό οὔτε στὸν ψυχολογικὸ — ὁ ἐγκληματίας ἐκ περιστάσεως ἐπροσφέρθη στὴν τέχνη, περισσότερο γιὰ τὴν ἐξάπλωσί του παρὰ γιὰ τὴν ἔντασί του. Ὁ περισσότερο ἢ λιγώτερο ἐπαγγελματικὸς μοιχός, ὁ κλέπτης ὁ λιγώτερο ἢ περισσότερο προσεκτικὸς καὶ φρόνιμος, ὁ χρητοπακτικῆς, ὁ λιγώτερο ἢ περισσότερο ἀπατεῶν, ὁ δισφημιστής ὁ λιγώτερο ἢ περισσότερο φαρμακερός, ὁ βίαιος ὁ λιγώτερο ἢ περισσότερο προκληθεὶς, ἀποτελοῦν τὸ σταθερὸ σχεδὸν σχέδιο τῶν μυθιστορημάτων καὶ τῶν κωμωδιῶν· ἀλλ' ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς κανένα τύπο μὲ περισσότερη ἰδιοφυΐα ζωγραφισμένο ἀπὸ τὸν τάδε ἢ τὸν δεῖνα καλλιτέχνη, δὲν παρουσιάζουν αὐτοὶ ἀρκετὲς ψυχολογικὲς ἐξοχὲς καὶ ἀντιθέσεις γιὰ νὰ ὀρίσουν μιὰ καλλιτεχνικὴ ἀνάλυσι βαθυὰ λεπτομερῆ.

Ὁ ἐγκληματίας ἐκ περιστάσεως πραγματικῶς, καὶ γιὰ τὴν ἐγκληματολογικὴ ἀνθρωπολογία, ἀνήκει στὴν πολυάριθμην μετριότητα τοῦ ἀντικοινωνικοῦ κόσμου καὶ εἶνε ἐναποφάσιστη ἰδιοσυγγρασία ἀνθρώπου ταλαντευομένου μεταξὺ τῆς κκ-

κίας καὶ τῆς ἀρετῆς, ἀναλόγως τῶν κυμάνσεων τοῦ περιβάλλοντος. Σ' αὐτὸν τὸν τύπο ἤμπορεῖ καλλίτερα νὰ ἐφραμοσθῇ ἡ διάσημη ὑπόθεσις τοῦ ἐγκλήματος τοῦ *Mardarinou* στὸν *Aimélio* τοῦ Ρουσσώ: «S'il suffisait, pour devenir le riche heritier d'un homme qu'on n'aurait jamais vu, dont on n'aurait jamais entendu parler et qui habiterait le fin fond de la Chine, de pousser un bouton pour le faire mourir, qui de nous ne pousserait ce bouton?»...

(*Ἀκολουθεῖ*)

ENRICO FERRI

(Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ὑπὸ Γ. Ααμπελέτ)

→ ❄ ❄ ❄ ❄ ❄ ←

ΑΠΟ ΤΟ ΣΦΥΡΙ ΩΣ ΤΟ ΑΜΟΝΙ

«Silentii Dissolutio»

Ποιήματα Σ. Σκίπη Ἀθήνα—1905.

Ὅσο κανεὶς ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν νιότη ἄλλο τόσο καὶ πικραίνεται σὰν τὴν βλέπῃ νὰ μὴ θέτῃ κανένα φραγμὸ στὰ ὄνειρα της, διότι καὶ τὸ πιὸ βαθύτερο ὄνειρο ἔταν τρέχει ἀχχλίνωτο καὶ μακρὸν ἀπὸ τὴν σκέψῃ καὶ τὸ εὐσυνείδητο αὐτογνώρισμα κινδυνεύει νὰ καταλήξῃ σ' ἓνα θχυμάσιο τίποτε. Καὶ ὅμως, ποὺς θὰ μπορέσῃ ν' ἀρνηθῇ πῶς ἡ νιότη καὶ σ' τὸν ἀφηνιασμό της ἀκόμα δὲν κρύφτει κάποια θέληγητρα καὶ μάλιστα ἔταν αὐτὸ τὸ ἀφηνιάσμα ἔχει τὴν αἰτία του σ' τὸ ἀφύπνισμα τῆς ψυχῆς καὶ σ' τὸ ξένοιγμά της μέσα σ' τοὺς ὠραίους κόσμους τῆς φαντασίας;

Τὸ τραγοῦδι τῆς νιότης εἶναι τὸ πρῶτο φτερούγισμα τῆς ψυχῆς, οἱ πρῶτες ἀναλαμπές τοῦ νοῦ, τὰ πρῶτα σκιρτήματα τῆς καρδιάς. Εἶνε τὸ πουλάκι ποὺ πετάει γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὴ φωλιά του δειλὸ ἀκόμα κι' ἀνήσυχο γιὰ νὰ ξεφαντώσῃ μέσα σ' τοὺς κήπους καὶ σ' τὰ κλαδιά. Μὰ κόσμος του ἀκόμα δὲν εἶνε τὰ ὕψη καὶ τὰ μεγάλα βουνά. Ἀλλοίμονο ἀν ἔτσι πρωτάρικο πλανηθῇ μακρὸν ἀπὸ τὴν φωλιά του!

Ἔτσι κι' ὁ νέος ποιητῆς ποὺ τώρα τόσο ταιριάζει μὲ τὸν κ. Σκίπη ποὺ σ' τὸ τελευταῖο του ποιητικὸ τομίδιο, θέλησε τὸ φτερούγιασμα του νὰ μᾶς δείξῃ ἀπὸ τὸν τρόπο, ποὺ ἡ φαντασία του μᾶς παρουσιάζει τῆς ψυχῆς του τίς κρύφτες ἐντυπώσεις, φανερώνεται πῶς ἡ ψυχὴ του πραγματικὰ δὲν ἔζησε σ' αὐτοὺς τοὺς κόσμους, ἡ καρδιὰ του δὲν τοὺς αἰσθάνθηκε βαθύτατα κι' ὁ νοῦς του δὲν τοὺς ἀναλογίσθηκε φρόνημα κ' ὑπομονητικὰ καὶ μ' ἐκεῖνο τὸν ὠραῖο αὐτοματισμὸ, τὸν φαινομενικῶς ἀσυνείδητο, τὸν ἐσωτερικῶς ὅμως τῶσον εὐσυνείδητο καὶ μετρημένο.

*
* *